

POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa PUH I. spółki jawnej w C.

przeciwko J. S.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,

na skutek przedstawienia przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie

postanowieniem z 26 lipca 2022 r., sygn. akt XV GNC 4529/21,

zagadnienia prawnego:

„1) Czy przez „pozwanego”, o którym mowa w art. 139¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.) należy także rozumieć pozwanego będącego przedsiębiorcą wpisanego do Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej, o którym mowa w art. 133 § 2¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.)?”

w przypadku negatywnej odpowiedzi na pytanie nr 1

2) Czy przez przedsiębiorcę, o którym mowa w art. 133 § 2¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm.) należy także rozumieć przedsiębiorcę, w stosunku do którego ujawniono w Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej fakt zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej, lecz nie dokonano wykreślenia jego wpisu?”.

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Powódka I. spółka jawna W. N. w C. (dalej – „I.”) w dniu 16 czerwca 2021 r. wytoczyła przeciwko J. S. powództwo o zapłatę kwoty 11 766,46 zł z odsetkami.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 25 marca 2020 r. w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej („CEDiG”) ujawniono fakt zaprzestania wykonywania przez pozwanego działalności gospodarczej, a w dniu 12 kwietnia 2022 r. wykreślono go z ewidencji.

W dniu 19 lipca 2021 r. Referendarz sądowy wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym i zarządził doręczenie odpisu pozwu razem z odpisem nakazu na adres pozwanego podany w pozwie.

Pozwany nie odebrał skierowanej do niego korespondencji w związku z czym 30 września 2021 r. referendarz wydał zarządzenie na podstawie art. 139¹ § 1 k.p.c., a następnie postanowieniem z 3 marca 2022 r. postępowanie zostało zawieszone na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c.

W dniu 27 kwietnia 2022 r. do sądu wpłynął wniosek pełnomocnika powoda o ustanowienie kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu i podjęcie zawieszonego postępowania.

Postanowieniem z 19 maja 2022 r. Referendarz sądowy oddalił wniosek o ustanowienie kuratora (punkt 1) oraz o podjęcie zawieszonego postępowania (punkt 2). W uzasadnieniu wyjaśnił, że powód nie wykazał wyczerpania procedury uregulowanej w art. 3a ust 2 i 3 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1168 ze zm.; dalej – „u.k.s.”), zgodnie z którym, jeżeli adresata nie zastano przy próbie doręczenia, komornik ustala, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem. W konsekwencji stwierdzono, że powód nie uprawdopodobnił, że miejsce pobytu pozwanego nie jest znane (art. 144 k.p.c.) i zasadnym jest kontynuowanie postępowania z udziałem kuratora.

Przy rozpoznawaniu skargi na powyższe postanowienie Referendarza sądowego Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie powziął wątpliwości wyrażone w zagadnieniach prawnych przedstawionych do rozstrzygnięcia.

Wskazał, że skarga w części obejmującej oddalenie wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania była dopuszczalna (art. 398²² § 1 w zw. z art. 394 § 1 pkt 5 k.p.c.), natomiast w części skierowanej przeciwko rozstrzygnięciu zawartemu w punkcie pierwszym podlega kontroli w trybie art. 380 w związku z art. 397 § 3 i z art. 398²⁴ k.p.c.

Zauważył, że skarga wniesiona w niniejszej sprawie skutkuje utratą mocy orzeczenia Referendarza, niezależnie od jej merytorycznej zasadności (art. 393²² § 3 k.p.c.) i sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji (art. 398²² § 5 k.p.c.). Zwrócił również uwagę, że przed wejściem w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469 ze zm.; dalej – „Nowelizacja”) nie ulegało wątpliwości, iż tylko przy rozpoznawaniu skarg nie wywołujących skutku anulacyjnego dopuszczalne było zadanie pytania prawnego do Sądu Najwyższego, jednak w następstwie Nowelizacji odpowiednie zastosowanie przepisów o zażaleniu wprowadzono także w przypadku skarg skutkujących utratą mocy zaskarżonego orzeczenia, gdy sąd orzeka jako sąd pierwszej instancji (art. 398²⁴ k.p.c.).

Następnie Sąd Rejonowy przedstawił szeroko argumentację przemawiającą w jego ocenie za dopuszczalnością zadania w niniejszej sprawie pytania prawnego, na podstawie odpowiednio stosowanego art. 390 k.p.c., a także uzasadnienie sformułowanych zagadnień prawnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przystępując do rozpoznania przedstawionego zagadnienia prawnego, Sąd Najwyższy jest zobowiązany w pierwszej kolejności zbadać, czy zostały spełnione formalnoprawne wymagania przedstawienia zagadnienia prawnego, a w konsekwencji, czy zaistniały przesłanki do podjęcia uchwały.

Zgodnie z postulatem ścisłej wykładni art. 390 § 1 k.p.c. w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że instytucja pytań prawnych prowadząca do związania sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego, zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji

RP) i ze względu na tę wyjątkowość, powinna być stosowana w sposób ścisły, bez żadnych koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym i utylitarnym (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, Nr 10, poz. 166 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, niepubl.; z 29 października 2009 r., III CZP 79/09, niepubl., z 12 stycznia 2010 r., III CZP 106/09, niepubl.; z 11 kwietnia 2019 r., III CZP 96/18, niepubl.; z 20 lutego 2019 r., III CZP 91/18, niepubl.; z 5 października 2016 r., III CZP 50/16, niepubl.; z 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16, niepubl.; z 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl.).

Kompetencja do wystąpienia z pytaniem prawnym przysługuje sądowi rozpoznającemu środek zaskarżenia, do którego - co najmniej odpowiednio - stosuje się przepisy o apelacji, w tym art. 390 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 7 listopada 2006 r., III CZP 77/06, niepubl.; z 5 czerwca 2009 r., I UZP 1/09, niepubl.; z 11 maja 2000 r., III ZP 10/00, OSNAPiUS 2000, nr 23, poz. 848). Zagadnienie prawne może być przedstawione Sądowi Najwyższemu tylko przez sąd powołany do podjęcia czynności związanych z oceną dopuszczalności lub zasadności środka odwoławczego - sąd *ad quem*, a nie sąd *a quo* (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 marca 2018 r., III CZP 109/17, niepubl.; z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 111/17, niepubl.; z 25 lutego 2021 r., III CZP 18/20, OSNC 2021, nr 7-8, poz. 55; z 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl.; z 21 stycznia 2022 r., III CZP 10/22, OSNC 2022, nr 6, poz. 63).

W postępowaniu rozpoznawczym skarga na orzeczenie referendarza sądowego ma zasadniczo charakter anulacyjny (art. 398²² § 3 k.p.c.). Po utracie mocy przez to orzeczenie sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji. Wyłom od tej zasady przewiduje art. 398²³ k.p.c., gdyż w odniesieniu do wskazanych w nim postanowień skarga ma charakter suspensywny, jej wniesienie wstrzymuje wykonalność zaskarżonych postanowień, a sąd rozpoznaje ją jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu (art. 398²³ § 3 zdanie drugie k.p.c.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zaaprobowano występowanie z pytaniem prawnym przez sąd, który rozpoznając skargę na orzeczenie referendarza sądowego działa jako sąd drugiej instancji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2013 r., III CZP 3/13, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 8 listopada 2006 r., III CZP 104/06, niepubl.). Zwrócono przy tym w szczególności uwagę, że od postanowień sądu nie służy wówczas dalszy (zwyczajny) środek odwoławczy, a zbliżona pozycja sądu rozpoznającego skargę i sądu rozpoznającego zwyczajne środki zaskarżenia przemawia za stosowaniem art. 390 k.p.c.

Zasadniczo odmienna sytuacja ma miejsce w przypadku skargi na orzeczenie referendarza o charakterze anulacyjnym. W takim wypadku zaskarżone orzeczenie traci swoją moc *ipso iure* (art. 398²² § 3 k.p.c.), sąd zaś rozpoznaje nie skargę, lecz sprawę. Jego pozycja odpowiada pozycji sądu pierwszej instancji (art. 398²² § 5 k.p.c.) i od jego rozstrzygnięć przysługują zwyczajne środki zaskarżenia. W związku z tym rozstrzygnięcie ewentualnych wątpliwości prawnych powziętych przez ten sąd nie ma charakteru definitywnego, podlegając kontroli instancyjnej.

Mimo odesłania zawartego w art. 398²⁴ k.p.c. ustawodawca w art. 398²² i art. 398²³ k.p.c. podtrzymał odmienne usytuowanie procesowe sądów w zależności od skutków, jakie wywołuje rozpoznawana przez nie skarga na orzeczenie referendarza. W konsekwencji zróżnicowany musi być również zakres „odpowiedniego” sięgania do przepisów o zażaleniu i apelacji (art. 398²⁴ w związku z art. 397 § 3 k.p.c.) uwzględniający odmienne pozycje sądu i założenia co do pytań prawnych jako instytucji nakierowanej na wsparcie orzecznicze przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, gdy nie istnieje dalsza możliwość korzystania ze zwyczajnych środków odwoławczych. Wsparcie orzecznicze ze strony Sądu Najwyższego bowiem ma na celu eliminację ewentualnych wadliwości w zakresie stosowania prawa mających swoje źródło w dostrzeganych przez sąd niejasnościach interpretacyjnych, których to wadliwości nie można będzie skorygować w ramach kontroli instancyjnej orzeczenia, przy wykorzystaniu zwyczajnych środków zaskarżenia. Takich założeń nie spełnia sytuacja, gdy skarga na orzeczenie referendarza wywołuje skutek anulacyjny (art. 398²² § 3 k.p.c.), sąd zaś bada sprawę, będącą przedmiotem dotychczasowego rozstrzygnięcia przez

referendarza sądowego (art. 398²² § 6 k.p.c.), jako sąd pierwszej instancji (art. 398²² § 5 k.p.c.).

W doktrynie i w judykaturze nie budzi wątpliwości, że odpowiednie stosowanie przepisów nie ma jednolitego charakteru i obejmuje trzy możliwości, tj. ich stosowanie bez żadnych zmian (stosowanie wprost), stosowanie ze zmianami i niestosowanie w ogóle. Trzeci z wymienionych przypadków jest właściwy w odniesieniu do stosowania art. 390 k.p.c. przez sąd rozpoznający skargę na orzeczenie referendarza sądowego o charakterze anulacyjnym, co oznacza, że instytucja pytań prawnych, na mocy przewidzianego w art. 398²⁴ i art. 397 § 3 k.p.c., odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów o zażaleniu i apelacji, nie znajduje w tym wypadku w ogóle zastosowania.

Za przeciwnym stanowiskiem Sądu Rejonowego nie mogły również przemawiać argumenty dotyczące wagi przedstawionego problemu i wpływu jego rozstrzygnięcia na dalsze postępowanie w sprawie. Argumenty celowościowe przemawiające za uzyskaniem wiążącej wypowiedzi Sądu Najwyższego nie wyprzedzają obowiązku restryktywnej wykładni instytucji uregulowanej w art. 390 k.p.c., która zgodnie z zamierzeniem ustawodawcy uprawnia do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia jedynie przez sąd posiadający określoną pozycję procesową. Wskazany przepis nie pozwala zatem na przedstawienie pytania w kwestii rozstrzyganej przez sąd w trybie pierwszoinstancyjnym, niezależnie od istoty i wagi występującego w sprawie problemu prawnego, uprawnia zaś do jego przedstawienia jedynie sąd rozpoznający apelację (zażalenie) lub też procedujący, wskutek wniesienia oznaczonego środka zaskarżenia, jako sąd drugiej instancji, jak ma to miejsce w przypadku skarg na orzeczenie referendarza sądowego wymienione w art. 398²³ § 1 k.p.c.

Zważywszy zatem, że w rozpatrywanej sprawie Sąd Rejonowy nie był uprawniony do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia, Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.

